

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย อุตสาหกรรมทางสุนทรียภาพดนตรีลุ่มน้ำโขงสามารถสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะจากการวิจัยได้ดังนี้

1. บทสรุป

1.1 คนตรีชนเผ่า

คนตรีชนเผ่าไทลื้อถือเป็นชนเผ่าที่มีพัฒนาการและภูมิปัญญาด้านดนตรีที่มีความโดดเด่นและมีความเป็นมาที่ยาวนาน ในอดีตการขับลื้อเป็นความบันเทิงและส่วนประกอบทางพิธีการในสังคมของชาวไทลื้อ การขับลื้อเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม ที่มุ่งเน้นการเพาะปลูกเป็นหลัก และในบางครั้งยังเกี่ยวเนื่องกับกลุ่มคนจำนวนมากด้วย เช่น การขับลื้อในงานแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ การขับลื้อในโอกาสนี้เป็นการแสดงการขับให้กลุ่มผู้ฟังที่มาร่วมงานลักษณะของบทขับจึงมีเนื้อหาที่ผู้ฟังรู้จักเข้าใจ และสนุกสนาน และจะบทขับใช้ทำนองของพื้นเมือง

โดยการขับร้องของชาวไทลื้อที่อาศัยอยู่ทางภาคเหนือของประเทศลาวที่เรียกว่า “ขับลื้อ” หรือ “ขับไทลื้อ” นั้นหมายถึงการขับร้องของชาวไทลื้อ มีลักษณะการใช้บทวรรณกรรมแบบมุขปาฐะ และอาศัยเครื่องดนตรีเพื่อสร้างแนวทำนองคลอ ประสานรับกับบทร้อง เครื่องดนตรีที่สำคัญ ที่ใช้ประกอบการขับลื้อนั้นประกอบด้วย ปี่ขับลื้อ 2 เลา ปี่ใหญ่และปี่เล็ก การขับลื้อแต่ละครั้งประกอบด้วย ผู้ขับลื้อชาย 1 คน หญิง 1 คน ร้องโต้ตอบกัน ผู้เป่าปี่ 2 คน เป่าปี่ขนาดเล็ก 1 คน และเป่าปี่ขับลื้อขนาดใหญ่ 1 คน

การขับปี่ลื้อประกอบด้วยผู้ขับปี่ลื้อ และผู้ขับลื้อ ผู้ขับปี่ลื้อเป็นผู้เป่าปี่ขับลื้อบรรเลงทำนองหลักของการขับลื้อ ผู้ขับปี่ลื้อ อาจมีเพียง 1 คนหรือ 2 คนขึ้นอยู่กับจำนวน และผู้ขับลื้อว่ามีจำนวนกี่คน และเป็นผู้หญิง หรือผู้ชายหากผู้ขับลื้อเป็นผู้ชายนิยมใช้ปี่ขับลื้อเพียง 1 เลา เท่านั้น หากผู้ขับลื้อเป็นผู้หญิงหรือมีจำนวนผู้ขับลื้อมากกว่า 1 คนขึ้นไปนิยมใช้ปี่ขับลื้อ 2 เลา

ลักษณะและวิธีการขับปี่ลื้อ มีวิธีการบรรเลงแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ภาละ และเทศะ โดยปกติการขับปี่ลื้อประกอบด้วย ผู้ขับปี่ลื้อ 2 คนเป่าปี่ขนาดเล็ก 1 และเป่าปี่ขนาดใหญ่ 1 คน กับช่างขับลื้อ ชาย และหญิง

กรณีที่ผู้ขับเป็นผู้ชายผู้เป่าปี่ขับลื้อ นิยมใช้ปี่หก หรือปี่ที่มีขนาดใหญ่ การที่เรียกว่า ปี่หก นั้นก็จะนับตามจำนวนรูปี่ ถ้ามีจำนวน 6 รู เรียกว่าปี่หก เป็นปี่ที่ใช้สำหรับประกอบการขับโดยผู้ชาย และจะใช้เพียงเลาเดียว เพราะปี่หกมีช่วงเสียงที่ต่ำกว่าปี่เล็กจึงเหมาะสมใช้เล่นประกอบกับเสียงของผู้ขับปี่ชายที่มักจะมียระดับเสียงต่ำเช่นกัน

กรณีและผู้จับคือเป็นผู้หญิง จะใช้ผู้จับปี 2 คนใช้ปีหก 1 เล้าและปีเจ็ด 1 เล้า ปีเจ็ดจะมีขนาดเล็กกว่าปีหก และมีจำนวนรูนับ 7 รู ผู้เป่าปีทั้งสองไปพร้อม ๆ กันประกอบเสียงขับของหญิงจับลือที่จะขับในเวลาเดียวกัน

ในการขับลือ ผู้จับลือ และผู้จับปีลือมีรูปแบบเฉพาะที่ยึดถือและปฏิบัติตามอย่างเห็นได้ชัดในการขับลือส่วนใหญ่คือ การใช้พัด หรือ วิ มาบังหน้าของผู้จับลือหญิงในเวลาขับลือจากการสัมภาษณ์แม่นางแอนทราบว่า พันเป็นอุปกรณ์ประกอบการขับลือที่สำคัญที่ผู้จับลือหญิงจะต้องนำติดตัวไปด้วย และจะใช้ในขณะที่มีการขับลือ

โดยโอกาสการแสดงปีจับลือในปัจจุบันนั้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมของชาวไทลื้อ โอกาสในการขับปีไทลื้อในปัจจุบันจึงเป็นการขับในงานพิธีการต่าง ๆ เช่น เวลาที่หมู่บ้านมีงานมงคลและงานประเพณีต่าง ๆ รวมทั้งในประเพณีการต้อนรับ หลังจากที่ทำพิธีฮ้องขวัญและผู้ซื้อมือเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้จับลือ และผู้จับปีจะจับปีลือต้อนรับผู้มาเยือนและสร้างความสนุกสนานให้กับผู้มาร่วมงาน การขับลือแต่ละครั้งจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือของคนในชุมชนที่จะมาร่วมรับฟัง สร้างบรรยากาศให้เกิดความสนุกสนาน นอกจากนี้การขับลือด้วยถ้อยคำที่เป็นมงคลในบทขับยังแสดงให้เห็นถึงความเชื่อต่าง ๆ ในวิถีชีวิตของชาวไทลื้อด้วย โดยปัจจัยทางเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงโอกาสในการขับปีลือน้อยมากปัจจัยสำคัญที่ทำให้การขับปีลือคงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไปนั้นเกิดจากค่านิยม และความเชื่อของชุมชนที่รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกหมู่บ้านที่เชื่อในต้นแบบความเจริญจากสังคมในเมืองหลวงดังนั้นความสำคัญของการขับลือจึงขึ้นอยู่กับความเชื่อกับบริบททางสังคมของชาวไทลื้อที่เปลี่ยนแปลงไป

1.2 คนตรีราชสำนัก

คนตรีลาวเดิมมีการพัฒนาควบคู่มากระบบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์พระประมุข โดยมีรากฐานมาจากคนตรีราชสำนักเขมร พระมหากษัตริย์หลายพระองค์ดูแลคนตรีเป็นอย่างดี นักดนตรีและนักแสดงได้รับการอุปถัมภ์จากองค์เจ้ามหาชีวิต ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสร้างสรรค์ทางดนตรีอย่างกว้างขวาง

ในยุคที่ลาวต้องตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส ได้เกิดการเรียกร้องเพื่อเอกราช ในยุคนี้ได้มีการนำเอาเพลงปฏิวัติมาเชื่อมโยงสัมพันธ์กับคนตรีลาวเดิมและเป็นสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านในคนตรีลาวเดิม และหลังจากชัยชนะของฝ่ายนิยมระบอบสังคมนิยม ได้เริ่มให้มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เป็นดนตรีของมวลประชาชน จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านคุณภาพของนักดนตรี ระบบเสียง การประสมวง และคตินิยมเชื่อ

ผลกระทบจากการนำระบอบสังคมนิยมมาปกครองประเทศ ในระยะเวลา 10 ปีแรกภายใต้นโยบายการปฏิวัติวัฒนธรรมโดยมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมของมวลชนนั้น ทำให้เกิดภาพขัดแย้งกับคนตรีลาวเดิม ที่ถูกสร้างภาพให้เป็นคนตรีแห่งศักดินา การเข้มงวดจากภาครัฐ ทำให้การ

ถ่ายทอดความรู้ขาดความต่อเนื่อง บทเพลงจำนวนหนึ่งได้สูญหาย ขาดการพัฒนาการสร้างเครื่องดนตรี ทักษะการบรรเลงขาดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง

หลังจากการล่มสลายของระบอบสังคมนิยมในยุโรปตะวันออก ทำให้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หันมาทบทวนแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับภูมิหลังทางวัฒนธรรมของตนเอง จึงได้ลดความเข้มงวดกับการดนตรีและประเพณีอันดั้งเดิมของชาติ เริ่มมีนโยบายส่งเสริมวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ และความหลากหลายในวัฒนธรรมของบรรดาชนเผ่า อย่างไรก็ตามตลอดระยะเวลาที่รัฐพยายามควบคุมอย่างเข้มงวดนั้น ทำให้เกิดช่องว่างหลายด้าน ดังนั้นความพยายามของรัฐที่พยายามจะฟื้นฟูศิลปะดนตรีลาวเดิมให้กลับมาคู่สังคมนั้น จะต้องกระทำอย่างเร่งรีบและรัดกุม เร่งรีบหมายถึง ก่อนที่ทรัพยากรบุคคลที่อยู่ในยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงที่มีทักษะจะล้มหายตายไปจากสังคมนั้น รัดกุมหมายถึง ไม่ขัดแย้งกับแนวทางของระบอบสังคมนิยม อีกทั้งสามารถคัดแยกความแตกต่างในดนตรีไทย ดนตรีเขมร ไม่ให้กลืนความเป็นดนตรีลาว

วงดนตรีราชสำนักหรือวงดนตรีลาวเดิมนั้น มีแพร่หลายในแถบลุ่มน้ำโขง พบมากในสามแขวงหลักของลาวคือ คือ หลวงพระบาง จำปาสัก และเวียงจันทน์ ซึ่งวงดนตรีลาวเดิมในแต่ละแขวงก็มีลักษณะแตกต่างกันไป โครงสร้างในบางเพลงก็ต่างกันถึงแม้ว่าจะมีชื่อเดียวกัน ดนตรีลาวเดิมมีลักษณะที่แตกต่างจากวงดนตรีประเภทอื่นๆ คือ เป็นดนตรีมีลักษณะรูปแบบ มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน และถูกใช้ในพิธีกรรมในราชสำนัก และพิธีกรรมศาสนา

รูปแบบวงดนตรีลาวเดิม

ที่มา :

วงพิณพาทย์เมืองจำปาสัก

ในรูปแบบโครงสร้างของวงดนตรีลาวที่นักวิชาการดนตรีของลาวเรียกว่า “ดนตรีลาวเดิม” หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “วงพิณพาทย์” เป็นวงดนตรีที่นิยมใช้ในการบรรเลงประกอบในพิธีต่างๆ ซึ่งวงดนตรีดังกล่าวได้มีการพัฒนารูปแบบของวงอยู่ในราชสำนักเมืองหลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาสัก เป็นหลัก

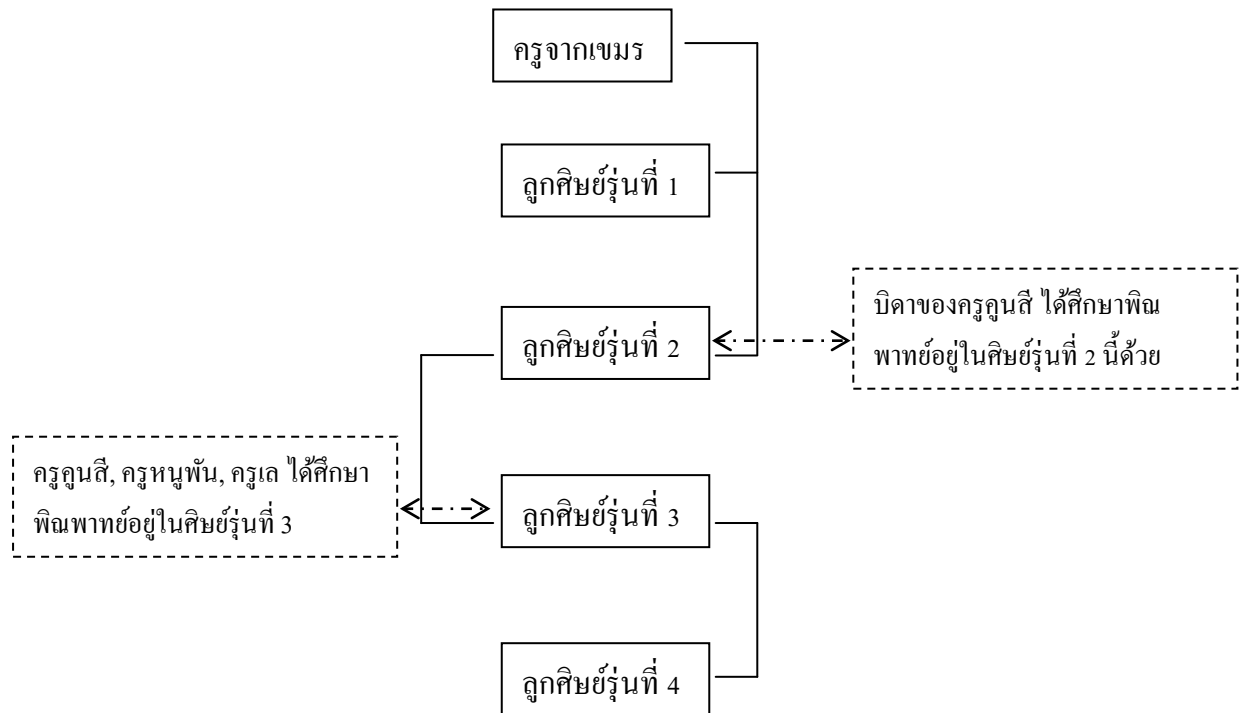
วงพิณพาทย์เมืองจำปาสัก ในโครงสร้างของบางวงจะมีความแตกต่างกันไปเป็นรูปแบบเฉพาะตน วงครุฑนสี แห่งบ้านโพไซ แขวงจำปาสัก เป็นวงดนตรีที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ มีการเรียนดนตรีในระบบบ้านของวงพิณพาทย์คล้ายกับวงปี่พาทย์ของไทย ผู้ที่นำดนตรีในรูปแบบวงพิณพาทย์มาเผยแพร่และเป็นที่รู้จักของชาวจำปาสักเมื่อหลายทศวรรษก่อน เป็นนักดนตรีจากเขมร ซึ่งในสมัยนั้นได้นำเอาเครื่องดนตรีมาจากเขมรจำนวน 3 ชิ้น ได้แก่ ปี่แก้ว, นางนาเดกเหล็กและฆ้องวง เข้ามาในจำปาสัก สันนิฐานว่าครูจากเขมรผู้นี้ได้นำวงดนตรีและนักดนตรีมาบรรเลงในราชสำนักจำปาสัก ซึ่งในสมัยก่อนเมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงพระบาง และเมืองจำปาสักไม่ขึ้นต่อกัน มีลักษณะของเมืองที่มีกษัตริย์ปกครองเอง ภายหลังจากที่ลาวได้รวมเมืองทั้งสามเข้าด้วยกัน และเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทำให้บทบาทของดนตรีในราชสำนักเสื่อมลง นักดนตรีชาวเขมรจึงได้ย้ายมาอาศัยอยู่ที่บ้านโพไซ เมืองจำปาสัก ซึ่งห่างจากปราสาทวัดพูประมาณ 6 กิโลเมตร อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของพิณพาทย์ที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมในวัดพู

วงพิณพาทย์ ในวัดพู มีโครงสร้างของวงประกอบด้วยเครื่องดนตรี ได้แก่

- ปี่แก้ว (มีลักษณะเหมือนกับปี่ใน)*
- นางนาเดกเหล็ก *
- นางนาเดกท่อม
- นางนาเดกท่อมเหล็ก
- ฆ้องวง*
- กลองทัด 2 ใบ
- ตะโพน
- ฉิ่ง
- ชุดยริคอร์ดเดอร์(Recorder)

*เครื่องดนตรีที่นำมาจากประเทศกัมพูชา

ปัจจุบันความรู้ในเรื่องการบรรเลงพิณพาทย์ เพลงที่ใช้ประกอบบรรเลงและเครื่องดนตรีอยู่ในการดูแลรักษาของครุฑนสี ซึ่งปัจจุบันมีอายุ 81 ปี เป็นลูกศิษย์รุ่น 3 ที่ได้เรียนพิณพาทย์จากครูสายเขมร ระบบการเรียนของครุฑนสี และนักดนตรีอื่นๆในวงมีลักษณะ โครงสร้างดังนี้

จากโครงสร้างดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงระบบการสืบทอดวงพัฒนาทฤษฎี นับตั้งแต่ครูเขมรย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านโพไซ เมืองจำปาสัก และมีลูกศิษย์ได้เข้ามาศึกษาจนครบจำนวนมากถึง 4 รุ่นด้วยกัน ลูกศิษย์รุ่นที่ 1 และลูกศิษย์รุ่นที่ 2 มีโอกาสเรียนพัฒนาทฤษฎีจากครูเขมรโดยตรง ครูคุณสี ครูหนูพัน, ครูเด และลูกศิษย์คนอื่นๆ ได้เรียนพัฒนาทฤษฎีจาก ลูกศิษย์รุ่นที่ 2 ซึ่งหัวหน้าวงหรือผู้ดูแลในกลุ่มของลูกศิษย์รุ่นนี้คือบิดาของครูคุณสี การที่มีโอกาสเรียนดนตรีกับครูต่างๆ ใน รุ่นที่ 2 รวมถึงเรียนกับบิดาของตน ทำให้ครูคุณสีมีความรู้ความสามารถในการบรรเลงพัฒนาทฤษฎีเป็นอย่างดี และได้ถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้แก่ลูกศิษย์รุ่นที่ 4 เช่น นายฮอย, นายหัว, นายคำพน เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ นักดนตรีดังกล่าวมีอาชีพต่างๆ กันไป จะมีโอกาสซ้อมหรือบรรเลงเฉพาะช่วงที่มีงานเท่านั้น

รูปแบบวงพัฒนาทฤษฎีครู
คุณสี จำปาสัก
ที่มา : (วีซีดี) สถาบันโท
ละพาบ แขวงจำปาสัก.
2006

จากภาพครูคุณตี นำขลุ่ยรีคอร์เดอร์(Recorder) มาบรรเลงร่วมในวงพิณพาทย์ ซึ่งส่วนหนึ่งอาจได้รับอิทธิพลมาจากชาวตะวันตก ตั้งแต่ยุคฝรั่งเศสจนถึงยุคอเมริกา ที่เข้ามามีอิทธิพลในการปกครองประเทศลาวในอดีต

นางนาคเอกเหล็ก, ซ็องวงใหญ่ ที่ยังใช้มาจนถึงปัจจุบัน
ที่มา : (วีซีดี) สถานีโทละพาบ แขวงจำปาสัก. 2006

วงพิณพาทย์ครูคุณตี ขณะบรรเลง ณ วัดพู
ที่มา : ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว. 2000 หลวงพระบาง วัดพูจำปาสัก.

นักดนตรีวงของครุฑนสี ส่วนใหญ่จะเป็นการผสมผสานกันระหว่างลูกศิษย์ในรุ่นที่ 3 และ ลูกศิษย์ในรุ่นที่ 4 โดยมีนักดนตรีประจำวงดังนี้

นายฮอย	บรรเลง นางนาคเอก
นายหนูพัน	บรรเลง ฆ้องวง
นายชาน	บรรเลง ปี่แก้ว
นายคำพน	บรรเลง นางนาคเอกเหล็ก
นายคุณสี	บรรเลง ชุดุ่ยริคอร์ดเดอร์(Recorder)
นายเล	บรรเลง ฉิ่ง
นายหัว	บรรเลง กลองตะโพน

พัฒนาภัย ประกอบพิธีกรรมวัดพู

ปราสาทหินวัดพู กล่าวในมิติทางพุทธศาสนา เมื่อพุทธศาสนาได้เข้ามาเป็นความเชื่อหลัก แทนศาสนาฮินดู ได้อาศัยโครงสร้างทางพิธีกรรม สถาปัตยกรรมของศาสนาฮินดู และปรับเปลี่ยน เป้าหมายทางพิธีกรรม แทนที่ศิวะลึงค์ในปราสาทองค์ประธาน ให้เป็นพระพุทธรูปและเรียกบริเวณ นี้ทั้งหมดว่า “วัดพู” รวมทั้งมีการนมัสการตัวปราสาท พระพุทธรูปและสถานที่ทั้งหมดของอาณา บริเวณ แม้ว่าจะเป็นพิธีกรรมบนฐานพิธีของพุทธศาสนา แต่ยังคงพบพิธีกรรมในส่วนของความเชื่อ ตามแบบอย่างศาสนาฮินดูไปพร้อมกัน การจัดงานนมัสการวัดพูถือเป็นงานบุญที่ใหญ่ที่สุด ของ 4 แขวงลาวภาคใต้ คือ จำปาสัก สาละวัน อັตตะปือ และเซกอ และถือเป็นงานหลักในพิธีด้านพุทธ ศาสนาของชาวลาว เช่นเดียวกับงานนมัสการพระธาตุหลวง นครเวียงจันทน์ และงานนมัสการพระ ธาตุอิงฮัง แขวงสะหวันนะเขต ภายในงานดังกล่าวจะมีการแสดงศิลปะของชนเผ่าต่างๆในบริเวณลาว ได้ และมีวงพัฒนาภัย เป็นวงหลักในพิธีกรรมต่างๆ

ปราสาทองค์ประธาน มีพระพุทธรูปเป็นประธานแทนศิวะลึงค์

ที่มา : ธนวัฒน์ บุตรทองทิม. 2551, 14 ตุลาคม

ประเภทกลุ่มเพลงประจำวงพิณพาทย์ ในแต่ละบทเพลงมีความสัมพันธ์ควบคู่กันระหว่าง พิธีกรรมและบทเพลง พิธีกรรมต่างๆในงานนมัสการวัดพู แบ่งเป็น 2 วัน คือ

- วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3 ช่วงเวลาเย็นถึงค่ำ เป็นวันทำบุญเพื่อนมัสการวัดพู และพุทธรูป
- วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ช่วงเช้าเป็นวันตักบาตรพระสงฆ์ และวันนี้ยังถือเป็นวันมาฆบูชา วันสำคัญทางศาสนาที่สำคัญของชาวพุทธ

ในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3 ในพิธีจะมีการจัดขบวนแห่เพื่อเป็นการนำประชาชน ขึ้นไปที่วัดพู โดยวงดนตรีของครูคุณสี จะมีการใช้คนแบกเครื่องดนตรีและเดินไปพร้อมกับการบรรเลงนำขบวน

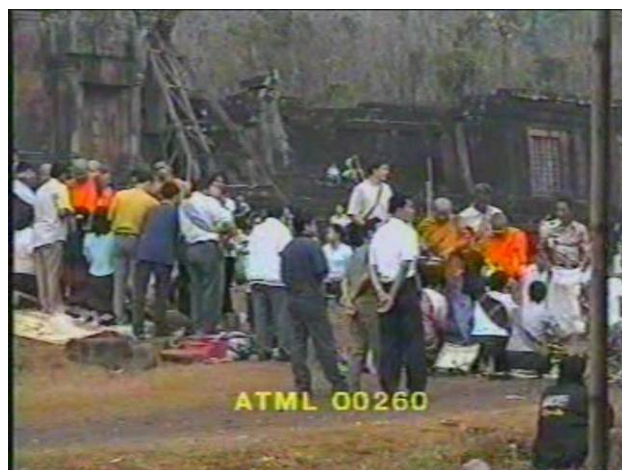
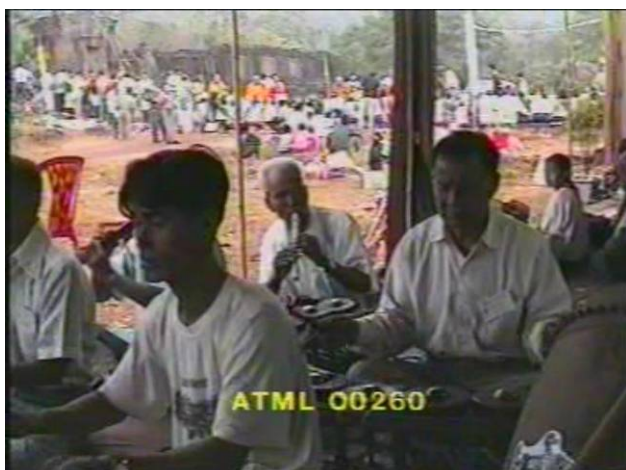
ใช้คนแบกเครื่องดนตรีและบรรเลงไปด้วยพร้อมกัน

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว, 2000 หลวงพระบาง วัดพูจำป่าสัก.

ในช่วงเช้าวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันมาฆบูชา ซึ่งถือเป็นวันที่ผู้คนนิยมทำบุญตักบาตร วงพิณพาทย์มีหน้าที่บรรเลง ในขณะที่พระสงฆ์กำลังเดินลงมาจากบนวัดพู โดยเพลงที่ใช้ทั้ง 2 วันก็แตกต่างกันตามลักษณะของพิธี

ในแต่ละบทบาทหน้าที่ของบทเพลงและพิธีกรรมมีความสัมพันธ์กัน ดังนี้

เพลง	หน้าที่และบทบาทของเพลง
จังหวะพัคขามิ	เสพตักบาตร
ตะเข้หางยาว	บรรเลงทั่วไป
เพลงกราวนอก	เสพในเวลาต้อนรับผู้หลักผู้ใหญ่
เพลงกลม	ใช้ในเวลาเวียนเทียนไป
เพลงกลม	ใช้ในเวลาเวียนมา

บรรเลงขณะที่พระสงฆ์กำลังเดินลงมาจากบนวัดพู
ที่มา : ศูนย์ข้อมูลดนตรีพื้นเมืองลาว, 2000 หลวงพระบาง วัดพูจำป่าสัก.

2. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย เรื่องอัตลักษณ์ทางสุนทรียภาพของดนตรีลุ่มน้ำโขง ครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะที่พบจากงานวิจัยดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบในเรื่องดนตรีของกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน ไทย ลาว กัมพูชา และพม่า
2. ควรส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างความตระหนักในความสำเร็จของงานดนตรีชนเผ่าให้แก่เด็กและเยาวชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยอาจบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนรู้ท้องถิ่นในระบบโรงเรียนเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และต่อยอดงานดนตรีชนเผ่าให้ดำรงอยู่สืบไปได้ รวมไปถึงการศึกษาวิจัยในเชิงปฏิบัติการต่อยอดเพื่อมุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ควบคู่กับการพัฒนา